

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีคนไทยซึ่งนับถือศาสนาพุทธเป็นชนกลุ่มใหญ่ ลักษณะการอยู่ร่วมกันของคนไทยในสังคมมีการพึ่งพาอาศัยกัน เป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ให้อิสระในการปฏิบัติหรือเลือกนับถือศาสนาตามความเชื่อ ตลอดจนความมีอิสระในการอพยพย้ายถิ่นจึงก่อให้เกิดชนกลุ่มน้อยต่างๆขึ้นในชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ โดยกระบวนการดังกล่าวของคนในสังคมทำให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา เช่น กลุ่มคนจีน กลุ่มคนญวน กลุ่มชาวเขา กลุ่มคนอินเดีย กลุ่มคนมุสลิม ปัจจัยที่สำคัญในการจำแนกกลุ่มชนเหล่านี้ คือ ความสำนึกของคนในกลุ่มชนนั้นว่าตนเองมีชาติพันธุ์ใดด้วยปัจจัยทางภาษา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และศาสนานั้นเอง

จากการสำรวจของกรมศาสนาประจำปีพ.ศ.2526 พบว่า ประชาชนชาวไทยนับถือศาสนาต่าง ๆ คือ ศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 95.02 ศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ 4.05 ศาสนาคริสต์ประมาณร้อยละ 0.14 (กรมการศาสนา, 2526) จากผลการสำรวจดังกล่าวได้ว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีจำนวนเป็นอันดับสองของประชาชนชาวไทย ปัจจัยที่จำแนกกลุ่มชนคือศาสนาและวัฒนธรรม ดังนั้น อิสลามจึงเป็นศาสนาที่สำคัญเป็นอันดับสองรองจากศาสนาพุทธในสังคมไทย

ในบรรดาศาสนาที่สำคัญ ๆ ของโลก ศาสนาที่บัพัญญูติของศาสนาเข้าไปมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์มากที่สุดศาสนาหนึ่ง คือ ศาสนาอิสลาม เพราะศาสนานี้ได้เข้ามามีส่วนในการกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์นับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมุสลิมมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับศาสนาจนไม่สามารถจะแยกออกได้ (ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, 2519)

อิสลามเป็นชื่อของศาสนาที่สำคัญ และมีประชากรมากที่สุดในโลกซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในประเทศต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า 120 ประเทศ (อารง สุทธาศาสตร์, 2525) ได้กำเนิดขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.1153 ณ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งมีพระอัลลอฮ์ (ซบ.) เป็นพระเจ้า และท่านนบีมุฮัมมัด(ซล.) ทรงเป็นศาสนทูตเพื่อเผยแผ่ศาสนาต่อมนุษยชาติ คำว่า "อิสลาม" เป็นภาษาอารบิก แปลว่า "การมอบกายและจิตใจให้แก่พระเจ้า (พระอัลลอฮ์) (ซบ.)" (สมจัย อนุমানราชชน, 2514)

ดังนั้น ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามที่มีชื่อเรียกว่า "มุสลิม" จึงหมายถึงผู้ที่ นอบน้อมยอมตนยังพระประสงค์ของพระอัลลอฮ์ (ซบ.) อันนำไปสู่ความดีงาม อิสลามเป็นวัฒนธรรมหรือวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่ได้วางรูปแบบแห่งพฤติกรรมของมุสลิมไว้ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ตื่นจนหลับ

อิสลามมีโครงสร้างที่สำคัญ 2 ส่วน คือ หลักศรัทธา (รูก์นอหฺมาน) และหลักปฏิบัติ (รูก์นอิสลาม)

หลักศรัทธา 6 ประการ ได้แก่

1. ศรัทธาอัลลอฮ์ (ซบ.)
2. ศรัทธาต่อมวลมาลาอิกะ
3. ศรัทธาต่อศาสนทูต
4. ศรัทธาต่อบรรดาพระคัมภีร์
5. ศรัทธาต่อวันอาสาน
6. ศรัทธาต่อกฎสภาวะการณ์ของอัลลอฮ์

หลักปฏิบัติ 5 ประการ ประกอบด้วย

1. การปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจาก อัลลอฮ์ (ซบ.) และมุฮัมมัด (ซล.) คือศาสนทูตจากพระองค์
2. การละหมาด 5 เวลา
3. การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน
4. การบริจาคทาน (ซะกาต)
5. การประกอบพิธีฮัจญ์

ทั้งนี้โดยที่ถือว่าหลักศรัทธา 6 ประการ จะนำไปสู่หลักปฏิบัติที่สำคัญ 5 ประการ ทั้งกาย วาจา ใจ ถือเป็นปฏิบัติภารกิจดี (ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์และคณะ, 2531)

อิสลามนอกจากเป็นศาสนาแล้วยังเป็นวัฒนธรรม ประกอบด้วยองค์มดีคือความศรัทธาในอัลลอฮ์ (ซบ.) และท่านนบีมุฮัมมัด (ซล.) องค์พิธีกรรมซึ่งประกอบด้วยรูปแบบของพฤติกรรมที่ถูกระบุกำหนดและพิธีกรรมที่ไม่ขัดต่อหลักศรัทธา องค์การที่เป็นรูปแบบของสถาบัน

เช่น ครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศาสนา ที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต และองค์
 วัตถุประสงค์ คือ ภาษาอาหรับจากคัมภีร์อัล-กุรอาน ศิลปแบบอิสลาม ดังนั้น มุสลิมจึงไม่สามารถแยก
 ชีวิตออกจากอิสลามและไม่สามารถรับอิสลามเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตหากแต่อิสลามเป็นทั้ง
 ชีวิต ดังนั้น อิสลามจึงเป็นวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวของมุสลิมจึงยากต่อการผสมผสาน

วัฒนธรรมอิสลามมิได้สร้างขึ้นโดยมนุษย์แต่ผู้สร้างและประทานวัฒนธรรมอิสลามให้แก่
 มนุษยชาติคือ พระผู้เป็นเจ้า อัลลอฮฺ (ซบ.) มนุษย์มีหน้าที่เป็นเพียงผู้รับ ผู้ปฏิบัติผู้ถ่ายทอด
 และสืบทอดวัฒนธรรมเท่านั้น ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามก็ยึดถือหลักศรัทธา
 และหลักปฏิบัติเหมือนกัน (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2535)

ชาวไทยมุสลิมซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศมีลักษณะเฉพาะที่เหมือนกัน
 ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดลักษณะของชุมชนไทยมุสลิมจะมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อประกอบ
 ศาสนากิจร่วมกันโดยมีอิหม่ามซึ่งชาวบ้านเลือกขึ้นมาเป็นผู้นำของชุมชน
 (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2527) ซึ่งสอดคล้องกับมัรวาน (2524) ที่กล่าวว่า “มัสยิด เป็นศูนย์
 รวมศรัทธาของมวลมุสลิม” “ชีวิตของมุสลิมย่อมผูกพันอยู่กับมัสยิด เพราะมัสยิดมีความสำคัญ
 ต่อชีวิตมุสลิมเป็นอเนกนับตั้งแต่เกิดจนถึงบั้นปลายของชีวิต ดังนั้น จึงเป็นสัญลักษณ์ของอิสลาม
 ที่มีมัสยิดอยู่ที่ใด ก็ต้องเข้าใจว่ามีมุสลิมอยู่ที่นั่น” (ชาวดันสน อ่างถึงใน เสาวนีย์ จิตต์หมวด,
 2527) นอกจากหน้าที่ดังกล่าวมัสยิดยังเป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชนอีกด้วย ซึ่งอิสลาม
 เน้นและให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาโดยถือว่าการศึกษานั้นเท่ากับการทำความภักดีต่อพระ
 อัลลอฮฺ (ซบ.) อิสลามเน้นการศึกษาทุกประเภท ทั้งทางโลกและทางธรรม อิสลามกำหนดว่าไม่
 ว่าคนรวยหรือคนจนย่อมมีโอกาสที่จะศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นใดก็ตาม
 และถือเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน ไม่ว่าจะชายหรือหญิงที่ต้องแสวงหาความรู้ ดังที่ อัล-กุรอานได้
 กล่าวว่า

“จงอ่านด้วยพระนามของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า

ผู้ทรงสร้างมนุษย์มาจากดิน

จงอ่าน อัลลอฮฺ ผู้ทรงยิ่งใหญ่

ผู้ทรงสอนให้เขียนด้วยปากกา

ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้”

ซึ่งโองการดังกล่าวเป็นโองการแรกของอัล-กุรอานที่ประทานให้แก่
 ท่านนบีมุฮัมมัด (ซล.) นั่นเอง (มุฮัมมัด อมีน บินกาซัน, 2521)

เนื่องจากอิสลามเป็นวัฒนธรรมและเป็นมรดกของมนุษยชาติ วัฒนธรรมอิสลามซึ่งมีส่วน
 ผูกพันอยู่กับกิจการต่างๆทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ มีหลักการ วิธีการ และคุณลักษณะต่างๆซึ่ง
 เป็นหลักประกันการพัฒนาและความมั่นคงถาวรของกิจกรรมต่างๆทางวัฒนธรรม

(ชัยยิต ภูฏอบ, 2524) ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมอิสลามจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวและชุมชนมุสลิมในการปลูกฝังและหล่อหลอมวัฒนธรรมอิสลามตั้งแต่ยังเด็กอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ในอดีตภาระในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอิสลามจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเป็นหน้าที่ของสถาบันครอบครัว โดยครอบครัวมีหน้าที่ผลิตสมาชิกของสังคมและทำหน้าที่เลี้ยงดูและอบรมสั่งสอน หรือถ่ายทอดระเบียบทางสังคมและวัฒนธรรมให้แก่สมาชิก แม้จะเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด แต่ก็เป็นสถาบันที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสถาบันที่ให้ความปลอดภัย มีความเอื้อเฟื้อ และการปลูกฝังคุณธรรมแก่สมาชิกในครอบครัว คือ พ่อ แม่ และเด็กที่กำลังเติบโตอย่างยาวนานที่สุด (สยมพร รัตนวิทย์, 2523) จึงอาจกล่าวได้ว่าครอบครัวในอิสลามเป็นครอบครัวที่วางรากฐานอยู่บนบทบัญญัติของ คัมภีร์อัล-กุรอาน และแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด (ซล.) ที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ซล.) ได้กล่าวว่า

“ลูกทุกคนเป็นอะมานะฮุ เป็นของฝากที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของให้ไว้แก่พ่อแม่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ดังนั้น พ่อแม่จึงมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของลูกที่ได้เลี้ยงดูอบรมมา เขาจะถูกสอบสวนและถูกลงโทษด้วยถ้าลูกของเขาจะต้องเปลี่ยนแปลงไป คือ กลายเป็นคริสต์ หรือยิว หรือพุทธ” (เสาวนีย์ จิตต์หมวด, 2535)

“เด็กที่เกิดมานั้นไม่อยู่ในสภาพอื่นใดนอกจากจะเป็นผู้บริสุทธิ์ บิดามารดา ของเขาเท่านั้นที่จะทำให้เขาเป็นคนยิว คริสเตียน หรือพวกบูซาไฟ (บுகอรี)”

ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของผู้เป็นพ่อแม่ นอกจากมีหน้าที่ในการปกป้องรักษาวัฒนธรรมอิสลามโดยการปฏิบัติด้วยตนเองแล้วยังมีหน้าที่ถ่ายทอดให้แก่ลูกด้วย กล่าวคือ พ่อแม่ประพฤติปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน ด้วยการเป็นแบบอย่างและเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีแก่ลูกเมื่อทุกคนได้ปฏิบัติจนทำให้เกิดทักษะเป็นกิจนิสัยพฤติกรรมของแต่ละบุคคลในครอบครัวก็จะเป็นเกราะป้องกันอันตรายจากสังคมอันไม่พึงปรารถนาที่ปรากฏอยู่โดยรอบ วัฒนธรรมอิสลามจึงเป็นอาวุธที่สำคัญในการต่อสู้ภัยอันตรายและการดำรงไว้ซึ่งอิสลาม (ประมาณ ะกะมี, 2521)

บี อายีชะฮฺ เลมู (อ้างถึงในสยมพร รัตนวิทย์, 2523) สตรีชาวอังกฤษที่เข้ามาเป็นมุสลิมได้เขียนไว้ว่า

หญิงมุสลิมมีความสำคัญยิ่งต่อการสุขกายของสามีและพัฒนาการทางร่างกาย และจิตใจของบุตรธิดา เธอมีบทบาทในการถ่ายทอดลักษณะนิสัยและทัศนคติที่ดีให้แก่ลูกตลอดจนแนวคิดเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ดังคำกล่าวที่ว่า “อัล-อุมมุมัดรอชะตุนะ” ซึ่งหมายความว่า มารดานั้นคือโรงเรียน

กล่าวได้ว่าหน้าที่การอบรมเลี้ยงดูและการอบรมสั่งสอนลูกๆ ถูกจัดเป็นหน้าที่หลักของแม่ เพราะหน้าที่การทำงานนอกบ้านเพื่อฐานะทางเศรษฐกิจเป็นหน้าที่รับผิดชอบของสามีหรือพ่อ แต่เมื่อสังคมและภาวะทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป มุสลิมบางส่วนจึงต้องช่วยกันประกอบอาชีพ โดย

ภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ดังนั้น แม่ผู้เคยใกล้ชิดลูก มีหน้าที่หล่อหลอมหรือถ่ายทอดวัฒนธรรมอิสลามจึงต้องเปลี่ยนไปเป็นการเข้าสู่ระบบการศึกษาโดยส่วนรวม

จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ผู้หญิงไทยรวมทั้งผู้หญิงไทยมุสลิมจำเป็นต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ศูนย์รับเลี้ยงเด็กในชุมชนจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นและความต้องการของชุมชนโดยทั่วไปรวมทั้งชุมชนไทยมุสลิม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมตามสภาพความเป็นจริง เพื่อให้ทราบถึงสภาพการจัดการศึกษาและการสอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามในการจัดการศึกษาในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมด้าน 1) การจัดสภาพแวดล้อม 2) หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) สื่อการเรียนการสอน 4) การวัดและการประเมินผล 5) บริการที่จัดให้แก่เด็กในศูนย์รับเลี้ยงเด็ก 6) ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์รับเลี้ยงเด็กกับผู้ปกครอง และชุมชน และ 7) การบริหารและการนิเทศการศึกษา ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเชิงวิชาการที่จะนำไปสู่การเข้าใจและยอมรับในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมเฉพาะตนของกลุ่มชน ตลอดจนนำไปสู่การแสวงหาวิธีในการสร้างความร่วมมือเพื่อสนับสนุนและปรับปรุงการปลูกฝังวัฒนธรรมอิสลามให้แก่เด็กปฐมวัยของชุมชนไทยมุสลิมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมที่สอดแทรกความเชื่อทางศาสนาอิสลามด้าน 1) การจัดสภาพแวดล้อม 2) หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) สื่อการเรียนการสอน 4) การวัดและการประเมินผล 5) บริการที่จัดให้แก่เด็กในศูนย์รับเลี้ยงเด็ก 6) ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์รับเลี้ยงเด็กกับผู้ปกครอง และชุมชน และ 7) การบริหารและการนิเทศการศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่างประชากร

1.1 ประชากร คือ ศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 14 ศูนย์ ปีการศึกษา 2538

1.2 ตัวอย่างประชากร คือ ศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 9 ศูนย์ ประกอบด้วยศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมสังกัดหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

สำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร	3	ศูนย์
กรมประชาสัมพันธ์	2	ศูนย์
อิสระ	4	ศูนย์

ผู้ให้ข้อมูลในศูนย์ที่เป็นตัวอย่างประชากรได้แก่ ผู้บริหาร 9 คน ครูผู้สอน 27 คน ผู้ปกครอง 45 คน และผู้นำศาสนา 2 คน รวมทั้งสิ้น 84 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนดำเนินการวิจัยมีดังนี้ คือ

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย หลักศาสนา และแนวทางปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอิสลาม
2. เก็บข้อมูลเบื้องต้นโดยการสัมภาษณ์และสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อนำข้อมูลมาประมวลเป็นกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต
3. สร้างเครื่องมือในการวิจัย
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตรวมทั้งสิ้น

5 ชุด คือ

- 3.1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร
 - 3.2 แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน
 - 3.3 แบบสัมภาษณ์ผู้นำทางศาสนา (เฉพาะศูนย์ที่จัดตั้งโดยกรรมการมัสยิด)
 - 3.4 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
 - 3.5 แบบสังเกตสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการจัดการเรียนการสอนของครูในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม
4. นำเครื่องมือทั้ง 5 ฉบับไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา ตรวจสอบแก้ไขในเรื่องความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหา และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้
 5. นำแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตฉบับร่างที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับผู้บริหาร 1 คน ครูผู้สอน 5 คน ผู้นำศาสนา 1 คน ผู้ปกครอง 5 คน รวม 12 คน ในศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิมในจังหวัดนนทบุรีซึ่งไม่ใช่ประชากรในการวิจัยจำนวน 1 ศูนย์ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่งเป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์

6. ดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้

- 6.1 นำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มอบให้ผู้นำทางศาสนา และผู้บริหารศูนย์รับเลี้ยงเด็กของชุมชนไทยมุสลิม เพื่อแจ้งให้ครูทราบ

6.2 สังเกตสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และการจัดการเรียนการสอนของครูในศูนย์ รับผิดชอบต่อเด็กของชุมชนไทยมุสลิม ศูนย์ละ 1 วัน ตลอดทั้งวันตั้งแต่ 7.00 น.-15.00 น.

6.3 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในแต่ละศูนย์ประมาณศูนย์ละ 9 คน รวมผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 84 คน ในการสัมภาษณ์แต่ละคนจะใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง และเมื่อยังไม่ได้ ข้อมูลครบถ้วนตามที่ต้องการ ผู้วิจัยได้นัดหมายเพื่อกลับไปสัมภาษณ์เพิ่มเติม

7. วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตมา วิเคราะห์โดยจัดรวบรวมเรียบเรียงแยกคำตอบต่าง ๆ ให้เป็นหมวดหมู่และนำเสนอในรูปแบบตาราง ประกอบความเรียง และในรูปการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

8. สรุปและนำเสนอผลการวิจัยและข้อมูลเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. แนวทางที่ได้จากการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารงานทางด้านการศึกษา ของชุมชนไทยมุสลิม ตลอดจนหน่วยงานราชการต่าง ๆ ในการนำผลวิจัยไปปรับปรุงสภาพการ จัดการเรียนการสอนเด็กก่อนวัยเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและสอดคล้องกับสภาพการดำเนิน ชีวิตตามหลักความเชื่อทางศาสนาและหลักพัฒนาการเด็ก

2. ข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยนี้จะเป็นการขยายข้อความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ปฐมวัยให้ครอบคลุมถึงชนกลุ่มน้อยที่มีลักษณะพิเศษต่าง ๆ ก่อให้เกิดความเข้าใจและยอมรับ ซึ่งกันและกัน